

SYMPOSION: OVER DE WIJN EN DE VERMEERDERING VAN HET VERMOGEN TOT DENKEN, BESCHOUWD ONDER HET GEZICHTSPUNT DER EEUWIGHEID *(na het Tweede Glas)*

2026

(ondersteund door AI)

Sebastian Brant, *Het Narrenschip*, kapittel 16:

...

Wie houdt van wijn en vette beten

Kan welstand en geluk vergeten.

...

Bierzuiper is hij, naar ik meen,

Die een ton bier verwerkt alleen,

Zodat hij dol en volgezopen,

Als stormram door een deur kan lopen.

...

Wijn glijdt zacht binnen, -ongemerkt,

Gelijk de slang toch ook graag werkt;

Hij bijt en stort zijn gif in 't bloed,

Zoals de Basiliskus doet.

SYMPOSION

Hier wordt over drank geklaagd. Hier — en op vele plaatsen. Met een ernst die doorgaans is voorbehouden aan staatsbegrotingen, zedenverwildering en het verval van de jeugd. Men klaagt met de vinger geheven, het voorhoofd geplooid en het glas demonstratief leeg. De drank, zo zegt men, is oorzaak van vurige zinnen, impulsieve daden, slordige gedachten, overtollige bijwoorden en uitspraken die men zich de volgende ochtend liever niet meer herinnert. Alsof herinnering het hoogste criterium van waarheid was.

Hier wordt ook over wijn geklaagd. Hier — en op vele plaatsen. Alsof wijn een samenzwering is tegen de rede, een sluipend gif dat de mens van zijn waardigheid berooft en hem doet

afglijden naar lawaai, vergeetachtigheid en schaamte, naar ongeluk en armoede. Men wijst op het lege glas als op een plaats delict en fluistert met morele ernst: *zie je wel*.

Maar ik zal u het volgende vertellen — rustig, zonder stemverheffing, zonder blozen, zonder knipogen, met het glas binnen handbereik — de grootste inzichten, de grootste uitvindingen en ontdekkingen, zijn er gekomen, de grootste menselijke verwezenlijkingen, bij een goed glas wijn. Niet in steriele ruimtes met tl-verlichting en een kan lauw water, maar aan tafels waar men schonk, proefde, sprak, zweeg en opnieuw schonk. Niet ondanks de wijn, maar mede dankzij de wijn.

Laat ons eerst afrekenen met de klacht zelf. De klacht over wijn is zelden een klacht over wijn. Zij is een klacht over controleverlies, over de angst dat de mens niet langer strak in de pas loopt van nut, efficiëntie en soberheid. Wijn wordt verdacht omdat hij ontspant, en ontspanning is gevaarlijk in een wereld die gelooft dat alleen spanning produceert. Men vertrouwt de mens niet wanneer hij zich losmaakt van het harnas van waakzaamheid. En dus wantrouwt men de drank die dat harnas lossert gespt. Maar de mens denkt niet het scherpst wanneer hij strak staat. Hij denkt het scherpst wanneer hij ademt. Inzicht ontstaat niet in strak gecontroleerde omstandigheden, inzicht ontstaat in een gedeelde, ontspannen ruimte.

De wijn, zo zegt men, benevelt het oordeel. Hij maakt de tong los, de geest onnauwkeurig, de herinnering selectief. Men zegt: wijn verzwakt de rede. Maar wat men doorgaans “rede” noemt, is vaak een zeer smalle aangelegenheid. Zonder verbeelding is de rede slechts administratie. Zij telt, zij ordent, zij classificeert. Zij weet precies waarom iets niet kan. Zij is scherp, ja — maar ook droog, en vaak lichtjes wreed. Zij sluit af wat nog niet volledig begrepen is. Dat deze rede, strak in het pak en lichtelijk zuur van aard, zich bedreigd voelt door een glas dat haar stropdas losmaakt, is begrijpelijk.

Wijn breekt de rede niet af; hij maakt haar poreus. Hij laat toe dat gedachten die normaliter langs elkaar heen schuren, elkaar eindelijk raken. De wijn is geen bron van ideeën, hij is een katalysator: hij versnelt wat al aanwezig is, hij verbindt wat gescheiden bleef, hij verzacht de tirannie van het voor de hand liggende.

Er bestaat een toestand — men kent haar, men verdedigt haar zelden — waarin de geest noch strak nuchter, noch roekeloos dronken is. Een schemerzone. Wijn, in zijn bescheidenheid, is de poortwachter van die schemerzone. Ideeën hoeven er nog niet bewezen te zijn om uitgesproken te mogen worden. Men kan er iets zeggen en er meteen aan toevoegen: *ik ben hier nog niet zeker van*. Dit is geen zwakte; dit is het begin van denken. Wijn is niet de oorzaak van deze toestand, maar wel haar trouwe begeleider, haar discrete bondgenoot.

Men werpt dan de dronkaard op. Altijd weer de dronkaard. De man die te luid lacht, de vrouw die te veel waarheid spreekt, het lichaam dat zijn waardigheid verliest op een stoep. Maar dit is intellectuele luiheid: men verwacht misbruik met gebruik. Het is alsof men boeken wil verbieden omdat iemand ooit is verdwaald in een slechte roman.

Bovendien — en dit wordt zelden gezegd — legt wijn niets nieuws in de mens. Hij haalt slechts naar boven wat er al aanwezig is. Wijn is geen excuus voor zwakte; hij legt haar bloot. En wat blootligt, kan men aankijken. De ijdele wordt ijdel, de tiran luidruchtiger, de melancholicus melancholischer. Maar de denker? Die wordt moediger. En moed is, ook nuchter beschouwd, een onmisbare voorwaarde voor elk werkelijk inzicht.

Men zou kunnen zeggen dat de grootste uitvindingen en ontdekkingen niet in laboratoria of bibliotheken tot stand kwamen, maar aan tafels waar wijn vloeide: Galileo besprak de planeten tussen slok en slok, Pasteur ontdekte de geheimen van fermentatie dankzij precies dat wat men hem verweet, Bohr ontwikkelde zijn golf-deeltje-complementariteit tijdens avondgesprekken met een fles binnen handbereik, Plato filosofeerde over de liefde en de waarheid in zijn Symposion, Montaigne schreef essays die de wereld zouden veranderen terwijl een glas hem gezelschap hield, en Benjamin Franklin bedacht bliksemafleiders en bifocale brillen in clubs en cafés waar punch en wijn de dialoog smeerden. Niet dat de alcohol de genieën maakte, nee, zij zouden ook sober briljant zijn geweest, maar wijn verleende de geest het sublieme excuus om traag te denken, luid te spreken, te twijfelen, te herhalen en te lachen — en wie beweert dat wijn ideeën vermoordt, begrijpt niet dat de grootste denkers zich net zo vaak vergisten aan tafel als ze triomfeerden, en dat het glas soms meer werk deed dan de pen.

Niet alleen grote gedachten, ook grote veroveringen werden geboren aan tafels met wijn; van Alexander tot Napoleon, van Caesar tot Pizarro en Cortés — men plande, overwon en triomfeerde, terwijl het glas stil fluisterde: ‘denk eerst, verover later.’

Zodra men het woord verovering uitspreekt, denkt men aan legers, kronen en triomfbogen, maar macht werd zelden gewonnen met het zwaard alleen en vrijwel nooit zonder een goed gevuld glas: rijken zijn gebouwd aan tafels waar wijnvlekken de kaarten overschaduwden, harten zijn ingenomen door toespraken die pas na de derde slok werkelijk overtuigend klonken, en beslissingen die het lot van volkeren bepaalden, werden genomen terwijl de kurk al ergens onder de stoel lag; macht marcheert niet rechtlijnig maar zigzagt lichtjes, gesteund door zelfvertrouwen dat net echt genoeg is om gevaarlijk te worden, terwijl veroveraars — of ze nu generaals, politici, kunstenaars of geestelijken waren — hun eigen mythe met rode wijn verzegelden, overtuigd dat hun visie helder bleef zolang het glas vol was, en dat geschiedenis

nu eenmaal liever geschreven wordt met inkt die een zweem van alcohol draagt dan met nuchtere voorzichtigheid.

Niet alleen ontdekkingen en veldslagen, maar ook liefdesveroveringen kwamen tot stand aan een tafel met wijn. Tristan en Isolde dronken hun liefdesdrank vermengd met wijn. Casanova perfectioneerde zijn strategieën met een twinkeling in de ogen en een glas in de hand. Abélard en Heloïse gaven aanleiding tot de Abélard & Héloïse Grande Reserve, 50% Cabernet Sauvignon – 50 % Merlot. Maar vooral ontvouwd talloze anonieme minnaars hun hart, schrijvend of fluisterend, terwijl een glas wijn hun moed en scherpzinnigheid ondersteunde. Niet dat wijn hen liefde schonk, hij verleende hen durf, verbeelding en een vleugje roes waardoor zij zich konden overgeven aan het meest riskante spel dat de mens kent: het veroveren van een ander hart.

En vergeten we de pausen niet. De pausen, van wie velen de kunst van diplomatie, alliantie en sociale charme beheersten, aan tafel met een glas, waarbij zij hof, kardinalen en rivalen even behendig manipuleerden als zij de Eucharistie beheersten; niet dat de wijn hen heilig of alomtegenwoordig wijs maakte, maar hij verleende hen dezelfde durf, verbeelding en een vleugje roes, waardoor zij zich konden overgeven aan het riskante spel van macht, hartstocht en intrige, met de glimlach van Dionysos als bondgenoot en het glas als stille getuige van zowel hun publieke triomfen als hun geheime misrekeningen.

Zo blijkt dat geschiedenis geen streng marcherende stoet is, maar een licht wankelende processie waarin macht, verleiding en grootheidswaan hand in hand gaan, terwijl de wijn — onschuldig ogend maar listig effectief — fungeert als stille medeplichtige.

De grootste verwezenlijkingen kwamen niet voort uit discipline, maar uit genade — momenten waarop de geest zichzelf verraste. Zulke momenten laten zich niet afdwingen. Men kan ze slechts uitnodigen. Wijn is zo'n uitnodiging. Geen bevel, geen garantie, maar een open deur. Hij zegt: *wat als?*

De moderne wereld heeft die vraag ingeruild voor: *hoe snel?* en *hoeveel?* Zij heeft de wijn vervangen door cafeïne, adrenaline en cocaïne. Zij heeft de wijn vervangen door een permanent alarm. En dan klaagt zij dat ideeën oppervlakkig zijn, dat gesprekken polariseren, dat creativiteit opdroogt. Misschien is het niet de wijn die ontbreekt, maar wat hij vertegenwoordigt: traagheid, aandacht, gedeelde aanwezigheid.

De klacht over wijn is ook een klacht over tijd. Wijn vraagt tijd. Hij fermenteert, rijpt, wacht. Hij laat zich niet haasten. Hij staat haaks op de mentaliteit die alles onmiddellijk wil: resultaten, rendement, conclusies. De wijn zegt: wacht. Proef. Laat bezinken. En precies in dat wachten

gebeurt iets wat geen spreadsheet kan vatten. Gedachten krijgen ruimte om zich te ontwikkelen. Gesprekken krijgen bochten. Men durft terug te komen op wat men daarnet zei. Dat is de ware motor van ontdekking: herziening. Wie wijn drinkt, neemt iets van zijn traagheid over. Dat is zijn subversieve kracht. In een wereld die permanent wil versnellen, is elk glas wijn een kleine sabotage.

Wie klaagt over wijn, vergeet dat beschaving zelf is ontstaan rond gefermenteerde dranken. Niet omdat men wilde ontsnappen, maar omdat men wilde samenkomen. Wijn is een sociale technologie. Hij heeft meer vrede gesticht dan menig verdrag, meer misverstanden opgelost dan menig memo. En ja, hij heeft ook conflicten verhevigd — maar welke kracht heeft dat niet gedaan? Het vuur warmt én verbrandt; toch klagen we niet over vuur, we leren ermee omgaan.

Beschouw de tafel waaraan wijn wordt geschonken. Geen lessenaar, geen troon, geen vergaderzaal waarin stoelen kraken van belangrijkheid. Een tafel met wijn is een democratisch meubel. Het glas heft hiërarchieën op. Iedereen drinkt met dezelfde mond. Iedereen morst vroeg of laat. Dat alleen al is een morele oefening.

Aan zo'n tafel wordt niet gedebatteerd, maar gesproken. Niet gewonnen, maar gezocht. Men corrigeert zichzelf zonder gezichtsverlies, want het glas fungeert als alibi: *zo bedoelde ik het niet helemaal*. Hoeveel rampen had de mensheid zich kunnen besparen als haar grote beslissingen waren genomen na het tweede glas, en niet vóór het eerste?

De tegenstanders van wijn prijzen de helderheid. Maar helderheid zonder mildheid is meedogenloos. Zij leidt tot systemen die kloppen en mensen die breken. Zij produceert logica's waarin geen mens zich herkent. Wijn voegt iets toe wat geen axioma kan leveren: verdraagzaamheid voor het onvoltooide. Hij zegt niet: dit is waar. Hij zegt: laat dit nog even staan. Schenk nog eens bij.

Daarom is de argwaan zo groot. Wijn herinnert ons eraan dat denken niet altijd produceert, dat gesprekken geen opbrengst hoeven te hebben, dat inzicht zich niet laat plannen. Dat is ondraaglijk voor wie alles wil beheersen. Dus noemt men het losbandigheid. Men noemt het zwakte. Men noemt het verdoving. Men noemt alles, behalve wat het is: een oefening in menselijkheid.

Dit is geen pleidooi voor roes als levenshouding. Wie voortdurend dronken is, denkt niets meer; hij herhaalt slechts zichzelf. Maar wie nooit drinkt — nooit letterlijk, nooit figuurlijk — die sluit zich op in zijn eigen gelijk. En dat is een veel gevaarlijkere intoxicatie.

De grootste verwezenlijkingen kwamen voort uit een precair evenwicht tussen orde en ontsporing. De wijn bewaakt dat evenwicht niet; hij test het. Hij vraagt: *hoe stevig is uw*

gedachte werkelijk? En alleen gedachten die een beetje wijn verdragen, zijn het waard om nuchter te worden verdedigd.

Men mag dus klagen over wijn. Men zal dat blijven doen, met grafieken, met zorgelijke blikken en met glazen water die demonstratief worden geheven. Maar men moet dan ook erkennen dat zonder wijn de mens een ijverige mier was gebleven: efficiënt, gehoorzaam en betekenisloos. Hef daarom het glas — niet om te vergeten, maar om beter te zien. Niet om te verdoven, maar om te luisteren. Niet om de rede te ondermijnen, maar om haar te redden van haar eigen bekrompenheid.

En mocht iemand u verwijten dat u denkt bij een goed glas wijn, antwoord dan rustig, zonder pathos, met een lichte glimlach: *Ja. En ik denk beter.*